

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

PRIVATE PENSION FUNDS AS A SOURCE OF INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR

У статті проаналізовано засади недержавного пенсійного забезпечення як одного із джерел залучення інвестиційних ресурсів. Автором розглянуто можливість створення цих інститутів на базі аграрних підприємств та проведено порівняльну характеристику таких фондів із недержавними пенсійними фондами інших правових форм.

Ключові слова: *інвестиційні ресурси, недержавний пенсійний фонд, пенсійне забезпечення, інвестування, сільське господарство, аграрне виробництво, розвиток.*

В умовах переходу економіки України на ринкові засади господарювання постає питання фінансового забезпечення розвитку її продуктового комплексу. Останнім часом значну увагу приділяють пенсійному забезпеченню населення, а саме запровадженню зарубіжної практики недержавного пенсійного страхування, для запровадження якої необхідно розробити не лише систему інфраструктурного забезпечення, але й нормативно-правову базу.

В рамках запровадження Пенсійної реформи в Україні, пріоритетними напрямками мають бути: цільове використання акумульованих в процесі страхування коштів; забезпечення моніторингу та контролю використання сформованого інвестиційного фонду; направлення в найбільш пріоритетні галузі економіки; формування страхового резерву для забезпечення своєчасних виплат; розробка системи документозабезпечення.

Зміни, що відбуваються мали розпочатись ще у 2003 році. Пенсійна реформа 2003 передбачала перехід до трирівневої пенсійної системи:

- рівень 1 – солідарна система;
- рівень 2 – загальнообов'язкова накопичувальна система;
- рівень 3 – добровільна недержавна система пенсійних накопичень [2].

Фактично впровадження третього рівня пенсійної системи почалося вже в 2004 р., що призвело до численних непорозумінь стосовно недержавних пенсійних фондів, що призвело до зростання недовіри громадян до даних фінансових інститутів. Другий рівень планувалося ввести в 2012 р. – після створення системи державного нагляду та створення необхідної інфраструктури. Проте необхідні для цього умови, зазначені в рамках Реформи, не були створенні, а саме:

- сталий економічний розвиток – зростання реального ВВП не менше 3 % на рік;
- низький дефіцит держбюджету – не більше 1 % на рік;
- низький рівень інфляції – не більше 5 % на рік;
- бездефіцитність Пенсійного фонду, що фінансує солідарну систему [2].

Станом на перший квартал 2015 року в Україні налічується 76 недержавних пенсійних фондів та 23 адміністратори¹, що менше попереднього періоду на 5 та 4 одиниці відповідно [6]. Недержавні пенсійні фонди зареєстровані у 9 регіонах, зокрема: м. Київ та Київська область – 57 од., що становить 75 % від загальної кількості; АРК – 1 од., або 1,3 %; Одеська область – 1 од., або 1,3 %; Херсонська область – 1 од., або 1,3 %; Харківська область – 2 од., або 2,6 %; Донецька область – 6 од., або 8,0 %; Львівська область – 2 од., або 2,6 %; Дніпропетровська область – 4 од., або 5,3 %. Більшість пенсійних внесків сплачено фізичними особами, а загальна кількість учасників станом на початок 2015 року становила 833,6 тис. осіб. Крім того, аналіз основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів показав, свідчить про прибутковість даного виду діяльності (рис. 1).

¹ Адміністратор НПФ – це юридична особа, що здійснює адміністрування пенсійних фондів на умовах Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Рис. 1. Основні економічні показники діяльності Недержавних пенсійних фондів в Україні

Зокрема, прибуток від інвестування активів у 2015 році становив 1002,1 млн. грн., що на 62,4 млн. грн. перевищує показник попереднього періоду. Тобто діяльність даних фінансових структур досить ефективна.

На даний час до питання пенсійного забезпечення знову повернулись. Зокрема, у першій половині 2015 року було прийнято урядовий пакет, до складу якого увійшли законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді 30 квітня 2015 року, а саме:

- № 2767 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і єдиних принципів нарахування пенсій»;

- № 2768 «Про внесення змін до статті 588 Митного кодексу України щодо призначення пенсій посадовим особам органів доходів і зборів за єдиними принципами»;

- № 2769 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо призначення пенсій посадовим особам контролюючих органів за єдиними принципами»;

- № 2770 «Про внесення змін до статті 87 Бюджетного кодексу України щодо сплати страхових внесків до накопичувальної професійної пенсійної програми»[1].

Основним з поданого переліку є законопроект № 2767, яким власне і передбачено реформу 2015 року, що включає дві складові:

- по-перше, Кабмін пропонує з 01.01.2016 р перейти до єдиних принципів нарахування пенсій. Тобто до нарахування пенсій держслужбовцям (а також одержувачам інших спеціальних пенсій) на загальних підставах;

- по-друге, з 01.01.2016 р пропонується запровадити накопичувальну професійну пенсійну програму накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування для низки категорій осіб.

Починаючи з 01.01.2017 р пропонується запровадити другий рівень системи пенсійного забезпечення, що передбачає формування працівниками віком до 35 років пенсійного фонду шляхом сплати внесків, який буде поступово підвищуватися з 2 % до 7 % (рис. 2).

В той же час, передбачено пропорційне зниження ставки ЄСВ для роботодавця – на той же 1 п. п. на рік, таким чином до 2022 ставка ЄСВ повинна знизитись на 5 п. п., що є також певним ресурсом для накопичення і формування інвестиційного фонду.

Аналіз доходів і витрат Пенсійного фонду показав, що при прибутковості 170 млрд. грн., видаткова частина, становить близько 250 млрд. грн. Дефіцит пенсійного фонду перекидає державний бюджет.

Рис. 2. Динаміка зростання ставки відрахувань до 2022 року [1]

Проте, незважаючи на такі негативні явища, в Українському товаристві фінансових аналітиків вважають, що до накопичувального рівня українська фінансова система готова. Погоджуємось, що є також певні ризики зумовлені практикою минулих років. Зокрема те, що було декілька ексцесів на ринку, коли банки отримували статус з виплати пенсійного забезпечення та інших соціальних виплат і буквально за тиждень-два в них вводили тимчасову адміністрацію.

Науковці Інституту демографії та соціальних досліджень, Українського товариства фінансових аналітиків та Національної академії наук висловлюють спільну думку, що українська економіка потребує інвестиційного ресурсу, який за умови правильного використання може стати додатковим чинником зростання зайнятості населення, заробітних плат і відповідно надходжень до ПФУ, проте слід враховувати і наявність системних ризиків, які викликані недосконалістю вітчизняного пенсійного забезпечення [3].

На наш погляд, в процесі реформування національної Пенсійної системи України було б доцільно розробити Програму створення приватних пенсійних фондів на базі аграрних формувань, що призвело б до наступних наслідків:

- по-перше, дасть змогу забезпечити інвестиційними ресурсами проекти, здешевивши їх ціну та гарантувати виплати пенсійних внесків;

- по-друге, виступить певним мотиватором підвищення продуктивності праці, так як працівники будуть зацікавлені у формуванні стабільного та рентабельного інвестиційного капіталу, що в свою чергу забезпечить стабільні пенсійні виплати у майбутньому.

Схема залучення інвестиційних ресурсів через систему недержавних пенсійних фондів у структурі аграрних підприємств матиме наступний вигляд (рис. 3).

Гарантом для страхувальників будуть виступати наступні фактори:

- наявність та структура земельних ресурсів;
- наявність та стан основних засобів, їх вартість та структура;
- аграрні підприємства (більшість із них) діють більше 20 років (до цього вони функціонували у формі колгоспів та радгоспів), що забезпечує більшу впевненість вкладників на відміну від майбутніх новостворених недержавних пенсійних фондів;

- наявність продуктового товаровиробництва, що забезпечить довіру громадян та їх впевненість у поверненні вкладених коштів у будь-якому випадку та вигляді;

- можливість залучення молоді до сільськогосподарського виробництва, тим самим стимулювати розвиток села та сільських територій шляхом підвищення престижності роботи на селі;

- мотивація до продуктивнішої праці, так як це дасть змогу підвищити ефективність виробництва, забезпечить прибутковість інвестицій;

- наявність можливості відстежування руху вкладів і перетворення їх в інвестиційні ресурси, та навпаки;

- інші фактори.

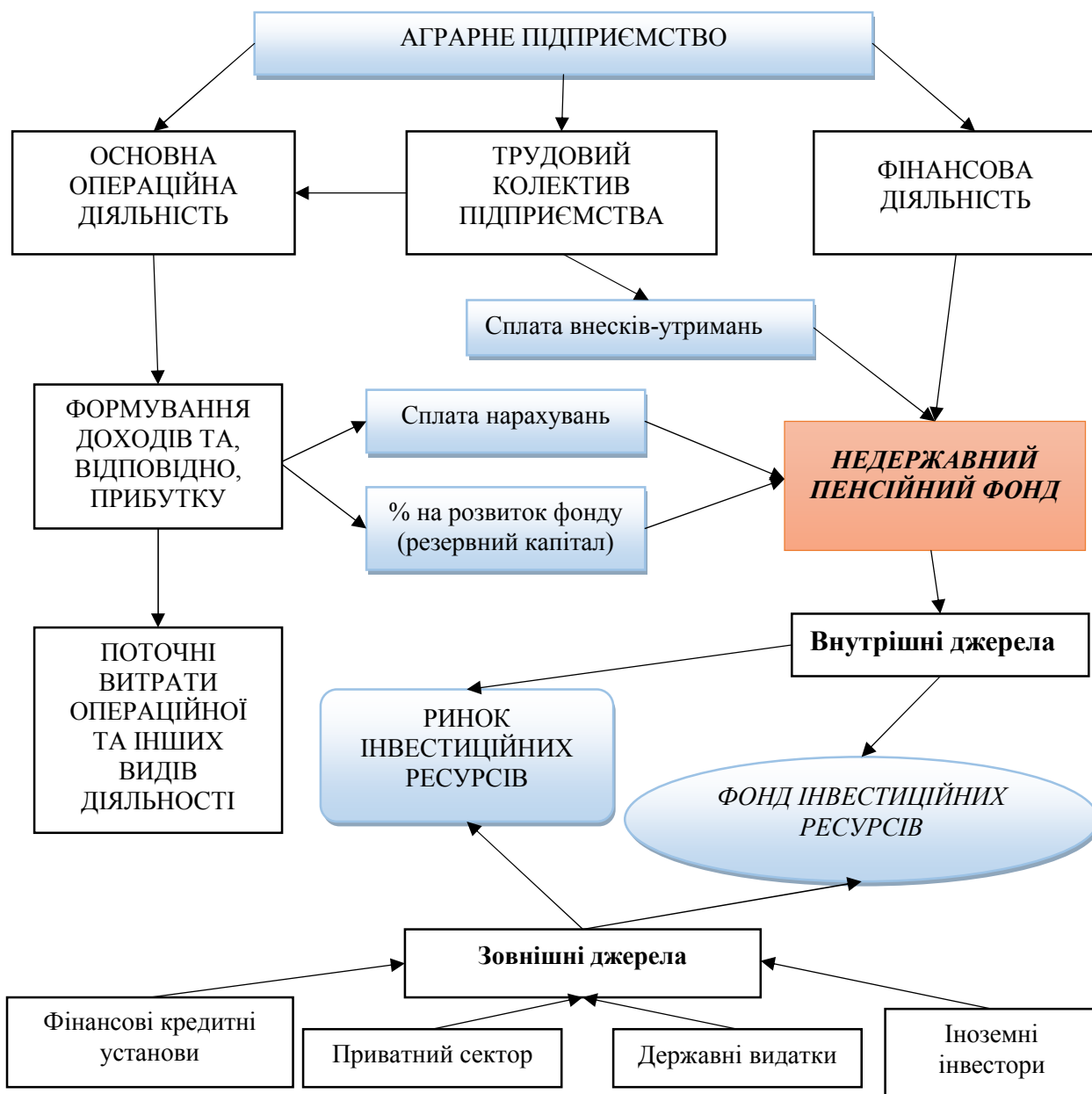

Рис. 3. Формування ринку інвестиційних ресурсів через систему недержавних пенсійних фондів у структурі аграрного підприємства

Джерело: розробка автора.

Для ефективного (критерієм ефективності, в даному випадку, є сума залучених інвестиційних ресурсів), використання, а перед цим, формування та розвитку даного механізму слід розробити алгоритм здійснення такого реформування із врахуванням переваг створення недержавних пенсійних фондів у структурі аграрних підприємств над їх самостійною формою (табл. 1).

Формування такої системи інвестування аграрного виробництва буде сприятливим не лише для формування і подальшого розвитку ринку інвестиційних ресурсів, але й сприятиме зростанню ВВП та ВВП.

Очікувані результати від комерціалізації даної пропозиції наступні:

- 1) формування стабільного та достатнього пенсійного забезпечення;
- 2) акумулювання коштів в найбільш потребуючих цього галузях;
- 3) дотримання пропорції вкладень власних та залучених коштів у процесі реалізації інвестиційних проектів;
- 4) формування стабільної та високопродуктивної матеріально-технічної бази аграрного виробництва;

- 5) розвиток тваринницької та переробної галузей;
- 6) стимулювання та, в окремих галузях, активізація інноваційної діяльності;
- 7) формування системи підготовки та перепідготовки кадрів як наукового так і виробничо-технічного спрямування;
- 8) зниження обсягів відтоку капіталу з країни;
- 9) забезпечення промислової переробки с/г сировини на продукти кінцевого споживання для населення;
- 10) підвищення соціально-економічного розвитку сільських територій та країни загалом.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика формування різних форм недержавних пенсійних фондів

№	Критерій	Недержавний пенсійний фонд як самостійна установа	Недержавний пенсійний фонд у складі аграрного підприємства
1	Рівень довіри	Низький – через відсутність таких господарських одиниць на ринку послуг України.	Середній – аграрні підприємства функціонують тривалий час та є практика виплати орендних платежів.
2	Наявність капіталу	Відсутній – потрібні значні ресурси, в тому числі інвестиційні, для формування даних структур як окремих господарюючих суб'єктів.	Наявність: земельних ділянок – місце розміщення; основного капіталу у вигляді адміністративних будівель та споруд; кадровий потенціал – спеціалістів у сфері обліку, аналізу, фінансів та аудиту.
3	Нормативно-правове забезпечення	Потребують розробки та запровадження.	Наявні окремі нормативно-правові акти, що можливо гармонізувати до нових умов.
4	Спеціалізація інвестування	Розміщення у будь-яких видах діяльності.	Аграрно-промислова спрямованість.
5	Прогноз стабільності	Неможливо побудувати прогноз через відсутність вітчизняної практики.	Враховуючи тенденції розвитку аграрного ринку є можливість, хоча і з невисокою точністю, спрогнозувати притік капіталу.

Для забезпечення реалізації даних заходів необхідно сформувати як правові так і інституціональні умови за такими напрямками:

- 1) розробка механізму формування даної системи та алгоритм його запуску в реалізацію:
 - створення робочої (проектної) групи із науковців та молоді віком до 35 років;
 - формування системи показників та їх критичних значень;
 - вибір дослідної одиниці;
- 2) формування нормативно-правової основи для впровадження даної діяльності на законних підставах:
 - прийняття відповідного Закону;
 - формування Положення Про роботу недержавного пенсійного фонду у структурі аграрних підприємств;
 - формування системи дозвільних документів;
 - створення аудиторської комісії та інших контролюючих органів, або покладення даних функцій на уже існуючі органи;
- 3) запровадження пробного варіанту даного проекту;
- 4) інформаційний та консультативний супровід.

Пріоритетним напрямом у розвитку аграрно-промислового виробництва при формуванні пенсійних фондів у структурі аграрних виробників може стати споживча кооперація (хоча Закон України про споживчу кооперацію прийнятий ще у 1992 році [5], основних положень закладених у даному документі не було досягнуто). Відповідно до Закону України, «споживча кооперація в Україні – це добровільне об'єднання громадян для спільного введення господарської діяльності з метою поліпшення свого економічного та соціального стану...». Так як галузь тваринництва, що є основним структурним елементом на рівні галузі рослинництва в галузі АПК, наразі зазнає значних збитків та пот-

ребує системних змін і враховуючи той факт, що основна частина даної галузі зосереджена в господарствах населення, споживча кооперація саме даної галузі є вкрай важлива. Зрозуміло, що в розвинутих країнах світу (Данія, Фінляндія, Франція тощо), розвиток малих тваринницьких ферм є досить перспективними. Проте, враховуючи недавні події та сформованого під їх дією соціально-економічного становища України, основою має бути об'єднання домогосподарств для уникнення наслідків фінансово-економічної кризи. Кооперація сприятиме:

- об'єднанню не лише матеріально-технічних та фінансових ресурсів господарств-учасників, але й сприятиме об'єднанню підприємницьких зусиль, що дасть змогу досягти синергічного ефекту;

- підвищенню якості готової продукції (через використання більш новіших та ефективніших засобів виробництва, форм організацій підприємницької діяльності);

- поява можливості виготовлення кінцевого готового продукту (молочна та м'ясна продукція) не лише для внутрішнього, але й для зовнішнього споживання. Крім того, зумовить переорієнтацію експорту із сировини на готову до кінцевого споживання продукцію. Це сприятиме формуванню більшої суми доданої вартості усередині країни, а експорт готової до кінцевого споживання продукції – більш суттєві припливи валютних ресурсів, що сприятиме формуванню додатного сальдо зовнішньо-економічної діяльності;

- так як Законом передбачено формування доходів кооперації і від реалізації цінних паперів та формування фінансових ресурсів для потреб діяльності за рахунок кредитних коштів, можна стверджувати, що вони стали б активними учасниками ринку інвестиційних ресурсів АПК, тобто могли б виступати як у якості інвестора, так і об'єкту інвестування. Крім того, це сприяло б формуванню системи недержавного пенсійного забезпечення.

Аналіз забезпеченості аграрних підприємств інвестиційними ресурсами показав, що значна їх частина – це іноземні інвестиційні ресурси, крім того більшість із них були у використанні.

Тому цільова направленість інвестицій та, відповідно, кооперації має стати формування власного виробництва інтелектуалізованих інвестиційних ресурсів, що відповідатимуть наявному на них попиту. При цьому роль пенсійного забезпечення досить значна. Так як інтелектуальний капітал останнім часом виїжджає за межі країни вивозячи тим самим частину потенціалу інноваційного розвитку. Формування стабільної та ефективної національної пенсійної системи сприятиме підвищенню рівня довіри та впевненості в подальшому розвитку людського капіталу і, як наслідок, стабільному інноваційному розвитку.

Таким чином, подальше реформування економіки України потребує низку заходів щодо зміни не лише певних елементів економічного устрою, але й докорінної зміни вектора соціально-економічного розвитку, одним із ключових систем якого є пенсійне забезпечення. Реформування даної системи потребує детального аналізу та подальшого вивчення всіх можливих факторів впливу та сценаріїв розвитку з метою мінімізації рівня ризиків, що виникатимуть в процесі її реформування. Важливу роль відіграє інформаційне забезпечення суспільства на всіх етапах Пенсійної реформи для уникнення непорозумінь. Важливе місце має займати зворотній зв'язок, так як дане реформування має, в першу чергу, бути направленим на покращення якості життя в державі.

Список використаної літератури

1. Пенсійна реформа 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zvitdopfu.com/pensijna-reforma-2015-roku.html>
2. Пенсійна реформа в Україні 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vsepro-groshi.com.ua/pensijna-reforma-v-ukraini-2015.html#h-2>
3. Пенсійна реформа в Україні : загрози і виклики накопичувальної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.racurs.ua/842-pensijna-reforma-v-ukrayini-zagrozy-i-vyklyky-nakopychualnoyi-systemy>
4. Пенсійна реформа – 2015: правда і кривда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://antikor.com.ua/articles/30144-pensijna_reforma-2015_pravda_i_krivda
5. Закон України «Про споживчу кооперацію» від 10 квітня 1992 року.
6. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2015 р.

References

1. Pensijna reforma 2015 roku [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : <http://zvitdopfu.com/pensijna-reforma-2015-roku.html>
2. Pensijna reforma v Ukraini 2015 [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : <http://vsepro-groshi.com.ua/pensijna-reforma-v-ukrayini-2015.html#h-2>

3. Pensijna reforma v Ukrajini : zagrozy i vyklyky nakopychuvalnoyi systemy [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : <http://ua.racurs.ua/842-pensiyna-reforma-v-ukrajini-zagrozy-i-vyklyky-nakopychuvalnoyi-systemy>
4. Pensijna reforma – 2015 : pravda i kryvda [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : http://antikor.com.ua/articles/30144-pensijna_reforma-2015_pravda_i_krivda
5. Zakon Ukrajiny «Pro spozhyvchu kooperaciyu» vid 10 kvitnya 1992 roku.
6. Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnogo pensijnogo zabezpechennya stanom na 31.03.2015 r.

K. Yu. Sokolyuk

**PRIVATE PENSION FUNDS AS A SOURCE OF INVESTMENTS
IN THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR**

In the article the principles of private pensions as one of the sources of investment resources are analyzed. The author discusses the possibility of the creation of these institutions on the basis of agricultural enterprises and conducts comparative description of these funds with private pension funds of other legal forms.

Target orientation of investments and, accordingly, the cooperation should consist in the formation of their own production of intellectualized investment resources which would correspond to meet their available demand. The role of pensions provision is considerable since intellectual capital recently goes out of the country exporting the part of the potential of innovation development. The formation of a stable and effective national pension system will increase the level of trust and confidence in the future development of human capital and, consequently, sustainable innovation.

Thus, further reforming of Ukraine's economy requires a number of measures to change not just certain elements of economic system, but also the vector of social and economic development, a key system of which is the provision of pensions. Reforming of the system requires detailed analysis and further study of potential impacts and scenarios to minimize the level of risks that may arise in the process of its reforming. The important role is played by public information support at all stages of the pension reform to avoid misunderstandings. An important place must be taken by feedback since this reform should primarily be aimed at improving the quality of life in the state.

Keywords: *investment funds, private pension fund, provision of pensions, investment, agriculture, agricultural production, development.*